

Спортивно-педагогічне вдосконалення з плавання та способи підвищення ефективності його викладання

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Нові підходи до вирішення питань освіти в галузі викладання спортивних дисциплін висувають нові вимоги до підготовки висококласних спеціалістів, удосконалення їхньої професійної компетенції у фізкультурно-спортивній, оздоровчо-рекреаційній, навчально-виховній, науково-методичній, організаційно-управлінській, соціально-педагогічній та культурно-освітній діяльності. Реалізація цих вимог передбачає розвиток професійного мислення студентів, що ґрунтується на усвідомленні сутності своєї професійної діяльності, формуванні загальної культури особистості для здійснення процесу навчання фізичної культури, забезпечення самостійності організації й проведення педагогічної та тренерської діяльності в різних типах освітніх закладів.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У процесі навчання студентів факультетів фізичного виховання та спорту склалася ситуація, у якій теоретичні розробки психолого-педагогічних наук про оволодіння рухливою діяльністю не використовуються повністю у фізкультурній освіті, фізичному вихованні та спортивному тренуванні. Це призвело до використання емпіричного методизму у викладанні й відриву теорії навчання від потреб практики. Згідно з дослідженнями сучасної фізкультурно-педагогічної науки, викладання спортивних дисциплін характеризується відсутністю комплексності. Недостатньо уваги приділено методичній підготовці майбутнього викладача, не використовуються методи активізації пізнавальної діяльності студентів, формування творчого підходу до оволодіння майбутньою професією.

Завдання дослідження – визначити особливості підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту, окреслити способи підвищення ефективності викладання навчальної дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення (плавання)»

Методи дослідження – аналіз літературних джерел, педагогічне спостереження, вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи викладачів, бесіди.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Навчальний предмет «Спортивно-педагогічне вдосконалення (плавання)» займає важливе місце в процесі підготовки спеціалістів із фізичного виховання. Входячи до блоку дисциплін предметної підготовки, «Спортивно-педагогічне вдосконалення (плавання)» входить до обов'язкових компонентів програми вищої фізкультурної освіти та вивчається у всіх навчальних закладах фізкультурно-педагогічного напрямку.

Указана дисципліна спрямована на формування в студентів цілісного розуміння професійної діяльності спеціаліста в галузі фізичної культури та спорту, Цей предмет забезпечує глибоке теоретичне осмислення основ професійної діяльності та формує в студентів навички практичної реалізації основних теоретичних положень з урахуванням специфіки плавання. Це означає, що всі види занять за змістом відображають особливості плавання, розвивають і конкретизують на його предметній основі положення теорії та методики фізичного виховання. Реалізація мети навчання відбувається на лекційних і лабораторних заняттях, під час проведення самостійної та індивідуальної роботи. У процесі викладання використовують принципи науковості, свідомості, міцності, доступності, активності, наочності, систематичності та послідовності, проблемності, індивідуалізації, розвивального навчання.

Предметом навчального курсу «Спортивно-педагогічне вдосконалення (плавання)» виступає процес формування сукупності компетенції (професійна й загальнокультурна), що дають змогу ефективно реалізовувати організаційну, наукову, методичну, тренерську, викладацьку, суддівську та інші функції в плаванні.

Зміст дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення (плавання)» взаємозв'язаний із теорією й методикою фізичної культури та спорту. Основні положення останньої реалізуються через специфіку плавання. Вивчення дисципліни передбачає теоретичну й практичну підготовки за допомогою виконання різних завдань і вправ. На лекційних заняттях студенти ознайомлюються з видами та функціями

плавання, тренувальною й змагальною діяльністю, системою багатолітньої підготовки спортсменів та особливостями спортивно-наукової діяльності у вказаному виді спорту. Лабораторні заняття проводять у басейні, що дає змогу студентам оволодіти технікою й тактикою в плаванні, підвищити їх кондиційну та координаційну підготовку.

Оскільки вдосконалення процесу викладання – головне завдання підготовки кваліфікованих спеціалістів із фізичної культури й спорту, розглянемо деякі способи підвищення його результативності.

Аналіз результатів наукових досліджень у галузі викладання спортивно-педагогічних дисциплін свідчить про те, що вчені здійснюють постійний пошук ефективних методик і технологій для процесу підготовки фахівців із фізичної культури та спорту.

У сучасній теорії фізичної культури та спорту визначається напрям, що забезпечує ефективність викладання спортивно-педагогічних дисциплін, а саме вдосконалення технічної майстерності. Він передбачає підготовку спеціалістів, які не тільки знають теорію різних видів спорту, уміють правильно виконувати техніку основних рухів кожного, але й здатні визначати та коректувати помилки в них.

Досвід викладання, спостереження за навчально-виховним процесом приводять до висновку, що студенти здебільшого мають достатній рівень теоретичних знань і вмінь практичного їх застосування, володіють технікою вправ, виконують нормативи. Трудність становить поглиблений аналіз техніки виконання, біомеханічних особливостей окремих дій і вправ у цілому; уміння надати чіткі інструкції, визначати рухове завдання. Ми поділяємо точку зору науковців, які визначають такі вимоги до викладання спортивно-педагогічних дисциплін у цілому та плавання зокрема:

1) вивчення вправ передбачає вміння їх виконувати, знання ступеня їх впливу на формування техніки, розвиток фізичних якостей загальної й спеціальної спрямованості, подолання помилок у техніці рухів, уміння визначати доцільність використання вправи. Методичним забезпеченням цього положення виступає теорія помилок;

2) організація полісенсорного навчання з докладним поясненням техніки кожної вправи, її спрямованості, доступності для формування образу рухової дії; навчання має візуально-образний характер;

3) використання інтерактивних методів навчання;

4) комплексне застосування зорових, слухових, вестибулярних механізмів; кінестезичних відчуттів для формування правильної рухової дії в студентів. Методологічним забезпеченням цього положення виступає теорія перенесення [1];

5) контроль та підсумкове оцінювання проводять за кількісними і якісними показниками;

6) урахування індивідуальних особливостей студентів, їхньої спортивної спеціалізації, рівня спортивної майстерності.

Спортсмени різних спеціалізацій володіють координаційними здібностями відповідно до техніки вибраного виду спорту. Однак під час вивчення іншого може виникнути негативне перенесення навичок і сформуватися неправильний стереотип нової рухової дії. Отже, у методиці навчання студентів слід ураховувати явище інтерференції навичок, що значно полегшить процес навчання.

Важливим, на нашу думку, є визначення вмінь студентів, що свідчать про їхню готовність до виконання професійної діяльності. До них належать уміння набувати знання з вказаної дисципліни (техніка рухових дій, індивідуальні особливості учнів тощо) та передавати їх іншим; аналізувати й узагальнювати власний досвід і досвід викладачів та одногрупників, робити висновки; правильно виконувати й аналізувати виконання вправ студентами / учнями; виділяти головні елементи техніки; визначати помилки та їх причини; здійснювати правильний добір вправ для виправлення помилок.

Викладання навчальної дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення (плавання)» має відбуватися на таких етапах: теоретичному, на якому здійснюється формування внутрішнього образу рухової дії на основі візуальних і слухових відчуттів; практичному, завдання якого полягає у формуванні внутрішнього образу рухової дії та основі візуальних, вестибулярних, кінестезичних відчуттів й активізації механізмів внутрішньої та міжм'язової координації; методико-практичному, що забезпечує розвиток умінь виявляти й коректувати помилки в техніці рухової дії [1].

Ефективність проведення занять на кожному етапі навчання забезпечується:

1) структуруванням (теоретичного матеріалу у вигляді логічних схем, таблиць, на яких елементи, що вивчаються, виділяються та групуються згідно з правилом, яке їх об'єднує; практичним і методико-практичним матеріалом на основі теорії перенесення фізичних навичок та теорії помилок необхідних для розвитку вмінь визначати й виправляти помилки в техніці рухової дії;

2) використанням методів полісенсорного навчання та активізацією візуальної, слухової, вестибулярної, кінестезичної систем організму для формування внутрішнього образу рухової дії;

3) урахуванням особливостей розвитку координаційних здібностей студентів різних спортивних спеціалізацій для забезпечення диференційного підходу до добору спеціально-підготовчих вправ;

4) діагностикою готовності студентів до навчання рухових дій.

Ми підтримуємо думку Г. Федорова, який пропонує такі типи практичних (у нашому випадку – лабораторних) занять: 1) предметні, навчально-тренувальні; 2) навчально-методичні, що проводяться зі студентами молодших курсів; 3) лабораторні з розробки документів планування та обліку [2].

Під час проведення навчально-тренувальних занять потрібно розкривати спільне й відмінне в техніці видів плавання, здійснювати добір засобів і методів для їх вивчення, реалізовувати способи попередження травматизму, проводити фізичну, технічну, тактичну, психологічну, теоретичну та інтегральну частини підготовки, визначати особливості організації занять із різними категоріями населення.

Особливу нашу увагу спрямовано на другий тип лабораторних занять, на якому рекомендуємо проводити рольові (ділові) ігри (учитель – учні, тренер – спортсмени, тренер – ті, хто займається плаванням). Це дасть можливість стимулювати творчі здібності студентів, розвивати інтерес до своєї професії, практично реалізувати знання, аналізувати навчальний процес, виявляти прогалини, коректувати власну діяльність, шукати нестандартні прийоми розв'язання педагогічних завдань. Студентам рекомендовано мати папку, до якої заносити власні спостереження, роздуми, аналіз спортивної діяльності з плавання, плани-конспекти проведених занять і тренувань. Ця інформація може в подальшому слугувати основою для проведення дослідницької роботи, написання рефератів, курсових та дипломних робіт. Доцільно також залучати студентів до участі в змаганнях, що дасть можливість підвищити їхню кваліфікацію.

Лабораторні заняття з розробки документів планування й обліку сприяють ознайомленню студентів із технологією праці викладача з фізичної культури та спортивного тренера.

Важливе значення під час навчання надається таким формам контролю, як перевірка конспектів, планів-конспектів уроків / тренування, документації, виступ студентів із доповідями на заняттях, проведення уроків (фрагментів уроків), тренування (фрагментів тренування) із плавання, тестування, наукове дослідження, організація техніки безпеки, контрольна робота.

Оскільки основний результат навчання – це готовність студента до педагогічної діяльності, то вказана технологія викладання навчальної дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення (плавання)» сприяє розширенню спеціальних знань студентів, формує відповідну культуру дій, забезпечує вільне володіння методичними прийомами, створює наближені до умов реального навчання та тренування ситуації. Студенти знають основні принципи навчання: свідомість, наочність, поступовість, повторюваність, індивідуальність у навчанні; прийоми, засоби й методи навчання та тренування, організації суддівства, проведення змагань; динаміку розвитку фізичних якостей; методику тестування, визначення й корекції помилок, оцінювання рівня підготовки спортсменів різної кваліфікації, – та вміють застосовувати їх в умовах реального навчання.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, слід підкреслити, що ефективна організація навчального процесу з дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення (плавання)» залежить від чіткого визначення мети та завдань курсу. Викладання відбувається на теоретичному, практичному й методико-практичному етапах. Результативність його забезпечується трьома видами лабораторних занять, таких як предметні, навчально-тренувальні; навчально-методичні, що проводяться зі студентами молодших курсів, лабораторні з розробки документів планування та обліку. Методологічним забезпеченням у процесі навчання виступають теорії перенесення й помилок. Використання рольових ігор дає можливість стимулювати творчі здібності студентів, практично реалізувати знання, аналізувати та коректувати власну діяльність, шукати нестандартні прийоми розв'язання педагогічних завдань.

Перспективи подальших досліджень полягають у конкретизації зазначених вище положень та розробці завдань для вдосконалення процесу викладання й навчання.

Джерела та література

1. Моржухина С. В. Педагогические условия совершенствования преподавания спортивно-педагогических дисциплин на факультете физической культуры и спорта : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / С. В. Моржухина. – Калининград, 2007. – 31 с.
2. Федоров Г. Педагогическое пространство физкультурно-спортивного совершенствования студентов в профильных образовательных структурах / Г. Федоров // Теория и практика физической культуры. – 2006. – № 9. – С. 25–27.

Анотації

У статті розглянуто питання підвищення ефективності процесу викладання навчальної дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення (плавання)». Окреслено мету, завдання курсу, уточнено вміння, що визначають готовність студентів до виконання професійної діяльності: набувати знання з дисципліни, що вивчається (техніка рухових дій, індивідуальні особливості студентів / учнів тощо); аналізувати та узагальнювати власний досвід і досвід викладачів й однокурсників, робити висновки; правильно виконувати та аналізувати виконання вправ студентами / учнями; виділяти головні елементи техніки; визначати помилки, їх причини; здійснювати правильний добір вправ для виправлення помилок. Запропоновано три етапи викладання: теоретичний, практичний та методично-практичний, реалізація завдань яких відбувається на: 1) предметних, навчально-тренувальних; 2) навчально-методичних, що проводяться зі студентами молодших курсів; 3) лабораторних із розробки документів планування й обліку заняттях. Рекомендовано застосування рольових ігор, що вчать студентів критично мислити під час використання теоретичних знань у процесі викладання та тренування.

Ключові слова: спортивно-педагогічне вдосконалення, плавання, етапи навчання, рольові ігри, професійна підготовка.

Ярослав Нифака, Олександр Швай. Спортивно-педагогическое совершенствование из плавания и пути повышения эффективности его преподавания. В статье рассматриваются вопросы повышения эффективности преподавания дисциплины «Спортивно-педагогическое совершенствования (плавание)». Установлены цель и задания курса, уточнены умения, которые, определяют готовность студентов к профессиональной деятельности: приобретать знания по дисциплине (техника двигательных движений, индивидуальные особенности студентов / учеников); анализировать и обобщать собственный опыт, а также опыт преподавателей, студентов, делать выводы; правильно выполнять и анализировать выполнение упражнений студентами / учениками; выделять главные элементы техники; определять ошибки и их причины; подбирать упражнения для устранения ошибок. Рекомендованы три этапа обучения: теоретический, практический и методически-практический, реализация заданий которых проходит на: 1) предметных, учебно-тренировочных; 2) учебно-методических; 3) лабораторных занятиях. Рекомендованы ролевые игры, которые учат студентов критически мыслить, используя теоретические знания в процессе преподавания и тренировки.

Ключевые слова: спортивно-педагогическое совершенство, плавание, этапы обучения, ролевые игры, профессиональная подготовка.

Yaroslav Nifaka, Oleksandr Shvai. Sports and Pedagogical Mastering of Swimming and Ways of Improving of Teaching Effectiveness. The article highlights the possibility of increasing the effectiveness of teaching the subject «Sports and pedagogical mastering (Swimming)». The aim and tasks of the course were set, it was specified the skills that define student's readiness for professional activity: to gain knowledge on the discipline (movement technics, individual peculiarities of students and pupils); to analyze and generalize own, teachers' and students' experience, conclude; to correctly do and analyze students' performance of exercises; to highlight the main elements of technics; to define mistakes and their reasons; to choose exercises for errors elimination. It is recommended three stages of studying: theoretical, practical, methodological-practical, and their tasks are realized during 1) subject, educational and training; 2) educational and methodological; 3) laboratory classes. It is recommended to use role games that teach students to think critically using theoretical knowledge in the process of teaching and training.

Key words: sports and pedagogical mastering, swimming, stages of teaching, role plays, professional preparedness.